

4. Макарьев С.А. Полевая этнография: Краткое руководство и программы для сбора этнограф. материалов в СССР / Под ред. проф. В.Г. Богораза-Тана. Ленинград: Этнографич. экскурсионная комис. Этно отд-ния Геофака ЛГУ., 1928. 103 с.
5. Национально-культурная специфика речевого поведения. М., 1977.
6. Нозль-Нойман Э. Массовые опросы: введение в методику демоскопии. М.: Прогресс, 1978. 272 с.
7. Старовойтова Г.И. Дискуссия. Советская этнография. 1985. №4.
8. Штернберг Л.Я. Краткая программа по этнографии. М., 1993.

УДК 027.7(477.53)

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЕТНОГРАФІЧНИХ ТА НАРОДОЗНАВЧИХ ВИДАНЬ БІБЛІОТЕКИ ІМЕНІ МИХАЙЛА АНДРІЙОВИЧА ЖОВТОБРЮХА ПНПУ ІМЕНІ В.Г. КОРОЛЕНКА

Світлана Тіткова
(м. Полтава)

Стаття присвячена короткому огляду найпопулярніших видань з етнографії, що зберігаються у фонді бібліотеки імені Михайла Андрійовича Жовтобрюха. Популяризація бібліотечних фондів на сучасному етапі розвитку інформаційних технологій здійснюється не лише традиційними методами та формами роботи, але й новими: онлайн презентації лекції, вистави тощо. Бібліотекарі приймають активну участь у різноманітних конференціях, ювілеях факультетів, кафедр університету, днях відкритих дверей та різноманітних урочистостях, які проходять у інших культурно-освітніх установах; в процесі своєї роботи знайомлять широкий загал з перлинами бібліотечного фонду.

Ключові слова: *Бібліотечний фонд, етнографічні джерела, презентація.*

Одним із сучасних пріоритетних напрямків роботи бібліотек є популяризація бібліотечних фондів, в яких зберігаються цінні перлини знань, що легко втрачаються у бурхливому сьогоденні. Шлях до пізнання історії та культурної спадщини свого народу іде через усвідомлення глибокої мудрості народних знань, звичаїв та обрядів, які висвітлюють етнографічні та народознавчі видання, що знаходяться у бібліотечних та музейних фондах. Використовуючи різноманітні форми та методи роботи, такі як: традиційні книжкові виставки та бібліографічні огляди і сучасні онлайн: презентації, лекції, огляди нової літератури можна ознайомити молодь з надбаннями минулих поколінь.

Хочу привернути увагу до різноманітного та змістовного етнографічного відділу бібліотеки імені Михайла Андрійовича Жовтобрюха Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. В ньому зібрані монографії, збірники наукових статей,

підручники та довідкова література, періодичні видання з етнографії України. Найпопулярніші видання були представлені на виставці, яка присвячувалась Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні проблеми національно-культурної ідентичності: регіональний вимір».

Заслугує уваги історико-етнографічна монографія у двох книгах «Українці» (Опішне, 1999). Це видання за науковою редакцією доктора історичних наук А. Пономарьова побачило світ у 1999 році завдяки наполегливій праці колективу науковців та видавництву «Українське народознавство» Державного музею-заповіднику українського гончарства в Опішньому. На сторінках книги розглядаються питання етнічної історії та формування самосвідомості українського народу, його матеріальної та духовної культури, висвітлюється життя українських діаспор за кордоном [66].

Професор Хведір Вовк у книзі «Студії з української етнографії та антропології» (Київ, 1995), що є перевиданням книги, яку було видано у Празі в 1928 році, розвінчує вигадки імперських науковців, які вважали Україну лише Півднем Росії. В своїх дослідженнях він доводить, що українці являють собою окрему неповторну антропологічну та етнографічну цілісність [10]. Цієї ж думки дотримуються й автори книги «Українська нація: шлях до самовизначення» М.М. Вівчарик, П.П. Панченко, В.І. Чмихова (Київ, 2001). У своїй монографії, використовуючи фактичний матеріал вони висловлюють впевненість в тому, що українська нація – це реальність, з якою треба рахуватися як із іншими самобутніми світовими етносами [9].

Розглядаючи проблему формування сучасної української нації автори книги «Українська етнічна нація» М.Є. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський (Київ, 2012) у своїх дослідженнях акцентують увагу не на політичній, а на етнічній складовій [14].

Книга О. Боряк «Україна: етнокультурна мозаїка» (Київ, 2006) – кольорове, гарно ілюстроване видання, яке містить етнокультурні нариси, присвячені культурній спадщині українського народу XIX – першої половини XX ст. та інших народів, які жили в Україні. У поєднанні з свідченнями очевидців та узагальненнями дослідників, ілюстративними матеріалами з малярських майстерень та архівів складає особливу та неповторну мозаїчну панораму світосприйняття нашого народу [6].

Підбірку праць присвячених вивченню календарних свят, звичаїв, обрядів українського народу розпочинає книга полтавця – вченого, фольклориста та етнографа М. Максимовича «Дні та місяці українського селянина» (Київ, 2002), що вперше побачила світ у Москві в 1856 році [31].

Етнографічний нарис «Звичаї нашого народу» (Київ, 1993) О. Воропая, як зазначено у книзі, друкується за текстом видання, яке вийшло у Мюнхені в 1966 році [11]. У фонді бібліотеки є виданий

київським видавництвом у 1991 році двотомний репринт видання, яке вийшло у Мюнхені в 1958 році – перший том та у 1966 році – другий. У названій праці Олекса Воропай досліджує особливості народно-календарних свят та правила їх святкування [12].

Унікальна енциклопедична праця С. Килимника «Український рік у народних звичаях в історичному освітленні» (Київ, 1994) видавалася раніше у м. Вінніпег в 1955-1969 роках та в м. Торонто у 1962-1963 роках. Ознойомившись з поданими дослідженнями автора, відчуваєш себе частинкою великої нації, яка з давен належить до європейської цивілізації [22].

Низка найпопулярніших праць Василя Скуратівського присвячена календарним святкам українців. У фонді є київське двотомне видання за 1994 рік – «Святвечір» (Київ, 1994). У ньому містяться змістовні описи свят та обрядів, які дбайливо збирав та записував автор під час мандрювань країною [55]. Не менш цікавою є книга «Дідух» (Київ, 1995) Василь Скуратівський у назві книги хотів підкреслити те, що традиційно в нашому народі був розвинутий культ пращурів, а саме мова іде про дух діда [53]. «Місяцелік» (Київ, 1993) – український народний календар цього ж автора знайомить читачів з результатами досліджень щодо походження назв українських місяців, наведені пов'язані з ними численні прислів'я та приказки, прикмети та зразки завбачень погоди, розповідається про народні та релігійні свята з конкретним їх датуванням [54].

З дивовижним світом уявлень наших пращурів знайомить широко відома книга «Українці: народні вірування, повір'я, демонологія» (Київ, 1991). Це видання містить статті російською та українською мовами відомих істориків, етнографів, громадських діячів, фольклористів та письменників [67].

Український народ з давніх-давен славився веселим та гучним проведенням свят та особливо урочистим та багатолюдними були весілля. Про їх традиції та сучасні особливості та роль рушника, як обов'язкового атрибуту весільного обряду ми можемо дізнатися з праці Є.І. Антонової «На весілля з рушниками (традиції та сучасність)» (Донецьк, 2011) [1].

Будь-яке свято на Україні супроводжувалося частуванням різних страв. Про особливості приготування, заготівлю продуктів, культуру їх споживання та традиційний вибір святкових страв можна дізнатися з книги Г. Віват «Традиції українського харчування» (Одеса, 2016) [8].

Для ознайомлення дітей з найпопулярнішими святами, які відзначаються в Україні, було видано книгу «Свята моєї Батьківщини: Дитячий календар ілюстрований» укладач М.Н. Шкода (Донецьк, 2006) [50].

Про життя дітей в селі можна дізнатися з праці «Дитина у звичаях і віруваннях українського народу» Марка Грушевського (Київ, 2006). У

книзі розглядаються різні етапи життя дитини та її розваги, традиції народного виховання, забобони тощо. На полях сторінок книги авторський текст доповнюють коментарі відомих педагогів, письменників, медиків [15].

Таємницю української душі розкриває і глибокий символізований орнамент вишивки одягу та тогочасна мода. У багатокольоровому виданні «Український стрій» авторами якого є М.С. Білан, Т.Г. Стельмащук (Львів, 2000) досліджено шляхи формування та побутування українського строю від давнини і до ХХ століття. Також у праці розглянуто комплекси строїв усіх етнографічних регіонів України [2]. До цієї тематики належить праця Т. Ніколаєвої «Український костюм: надія на ренесанс» (Київ, 2005). В багатому оформленому виданні з якісними ілюстраціями розповідається про одяг, як складову частину матеріальної, духовної художньої культури народу, розглянуто історію традиційного українського костюма ХІХ – початку ХХ століття та його художні особливості; представлені регіональні комплекси українського традиційного вбрання [36]. Кольорове двотомне якісно ілюстроване видання «Традиційне вбрання українців» О. Косміної присвячено вбранню, що побутувало у різних регіонах України, перший том – Лісостепу та Степу (Київ, 2008), а другий – Поліссю та Карпатам (Київ, 2009) [25]. Яскраве видання «Український літопис вбрання» – двотомна книга – альбом автором, якої є відома українська художниця З.О. Васіна. Майстерно оформлене видання містить тексти українською мовою, резюме і текстівки англійською та російською мовами. Перший том охоплює період понад десять тисяч років, є унікальним поєднанням науково-художніх досліджень історії одягу племен і народів, які населяли територію сучасної України з доби пізнього палеоліту до часів Київської Русі (Київ, 2003), а другий том присвячується вбранню різних верств населення та регіонів України починаючи з ХІІІ століття до початку ХХ (Київ, 2006) [7].

Красі килимів, чудовому розпису писанок та іншим народним мистецтвам України присвячена низка наукових праць. У бібліотечному фонді зберігаються такі, як «Декоративні тканини та килими України» С.Г. Ничепоренко (Київ, 2005) [35], «Українська народна писанка» В. Манько (Львів, 2001) [32].

Для ознайомлення широкого кола читачів з традиціями, обрядами, уявленнями, культурою та мистецтвом українців існує систематизована і стисла інформація, яка міститься у словниках та енциклопедіях. Так двотомна енциклопедія «Ми – українці» В. Супруненка (Дніпро, 1999) містить народознавчі новели та довідкову інформацію про природу, економіку, звичаї, обряди, традиції, народне уявлення про потойбічне. Також наводяться основні факти з історії України. Праця написана яскравою, образною мовою, насиченою прислів'ями та приказками. [59].

Стислі відомості про господарство, народну медицину, звичаї та обряди, які розміщені за зручним тематично – абетковими принципами і супроводжуються оригінальними ілюстраціями, вміщені у книзі «Українська минувшина» етнографічний довідник (Київ, 1993). Авторами цього видання є відомі вчені етнографи – А. Пономарьов, О. Боряк, В. Горленко та інші [62]. Інформація про найважливіші наукові, філософські, художні, побутові символи України подається у книзі «Енциклопедичний словник символів культури України» виданої за редакцією О.І. Потапенка, В.П. Коцура, В.В. Куйбіди (Корсунь-Шевченківський, 2015) [17].

Над створенням довідкової літератури для широкого кола читачів плідно працюють викладачі Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. У 2009 році було в Полтаві видано перше видання (Полтава, 2009) [76], а у 2016 році виходить 2-е змінене та доповнене видання праці – «Словник етнографічних (етнологічних) понять і термінів» (Полтава, 2016) за авторством Л.І. Шаповал – кандидата історичних наук доцента кафедри історії України. Словник включає розміщені в абетковому і тематичному порядку етнографічні (етнологічні) поняття і терміни, які є основними дефініціями вітчизняної етнографічної науки. Реєстр словника вміщує окремі історичні, церковні, правові, антропонімічні та географічні найменування з якими тісно переплетені історична доля та світогляд українського народу [75].

У етнографічному відділі фонду бібліотеки містяться різнопланові підручники та навчальні посібники: «Українська етнографія» курс лекцій А. Пономарьова (Київ, 1994) [46] та «Етнографія України» за редакцією С.А. Макаруча (Львів, 2004) [19] також цього ж автора «Етнічна історія України» (Київ, 2008) [30]. Новинкою етнографічного відділу є посібник Л.М. Хрящевської з «Етнології України: теоретико-методологічні здобутки у контексті розвитку світової етнологічної думки» (Херсон, 2017). У ньому досліджуються взаємозв'язки етнологічних наукових центрів із європейським науковим середовищем [71].

Найпопулярнішими підручниками та посібниками з етнології є В.І. Кафарський, Б.П. Савчук «Етнологія» (Київ, 2006) [21], М. Тиводар «Етнологія» (Львів, 2004) [60] та «Українська етнологія» за редакцією В. Борисенко (Київ, 2007) [61].

Підручник з етногенезу Юрія М. Ф. «Етногенез українського народу» (Київ, 2008) є цікавим тим, що автор подає інформацію під незвичайним для читача історичним, біологічним та культурологічним кутом зору [77].

У 1990-х роках видаються підручники з народознавства такі, як В.І. Наулко, Л.Ф. Артюх «Культура і побут населення України» (Київ, 1991). Ця праця містить огляд основних етапів етнічної історії України та етапи розвитку матеріальної та духовної культури населення [34].

«Українське народознавство» за редакцією С.П. Павлюка, Г.Й. Горинь, Р.Ф. Кирчіва (Львів, 1994) [64], та підручник «Українське народознавство» за редакцією П. Павлюка, як зазначено – це 3-тє видання виправлене (Київ, 2006). Ці праці містять інформацію про формування і розвиток української нації, про етнічну територію та етнографічне районування, багатовіковий досвід і традиції духовної та матеріальної культури українського народу [65].

У фонді є декілька видань автора Г.С. Лозко «Українське народознавство» за 1995 рік (Київ, 1995.) [28] та за 2004 рік, як зазначено доповнене та перероблене (Київ, 2004) [27] та видання за 2011 рік (Тернопіль, 2011) [29]. У праці відомий етнограф подає змістовну інформацію про походження українців, про культуру та побут населення, також пропонує аналіз Велесової книги та відтворений давній календар наших предків Коло Свароже [29].

На допомогу студентам історичного факультету при вивченні курсу етнографії у етнографічному відділі є така література, як навчально-методичний комплекс «Етнографія України» укладач Л.І. Шаповал (Полтава, 2012) [18] та методичні рекомендації для студентів історичного факультету Шаповал Л.І. «Етнографія України» (Полтава, 2011) [73] також Шаповал Л.І. «Курсова робота з етнографії» (Полтава, 2010) [74].

Для поглибленого вивчення навчального курсу «Етнографія» рекомендую ознайомитися з наступними підручниками та посібниками: «Українська усна народна творчість». Авторами книги є Мар'яна та Зоряна Лановик (Київ, 2001). Праця написана на концептуально новій основі і є першим підручником з усної народної творчості, виданим у роки здобуття Україною незалежності [26]. Навчальний посібник для першокурсників – філологів «Усна народна творчість» С.О. Філоненко (Київ, 2008) [68]. Увагу привертає «Українська фольклористика» укладач та редактор М. Чернопиский (Тернопіль, 2008). Це перший в Україні словник-довідник про національні скарби усної народної словесності з поясненнями фольклористичної, етнографічної, етномузикологічної і культурологічної термінології, з довідками про етнографічні регіони, та наведені визначні видання скарбів українського фольклору [63].

Слід зазначити, що кожен етнографічний регіон вирізняється від інших своєю яскравою своєрідністю, традиціями та звичаями. Про історію, культуру, мистецтва Полтавщини нас знайомить підбірка кольорових якісно оформлених книг таких, як «Полтавщина. Історичний нарис» (Полтава, 2005). Це видання – колективна праця науковців, етнографів, краєзнавців Полтавщини, яка містить дослідження минувшини нашого краю від найдавніших часів до сьогодення [45], «Полтавська область: природа, населення, господарство» за редакцією К.О. Маца (Полтава, 1998). Цей географічний та історико-економічний нарис містить

характеристику природних умов та ресурсів, склад населення та відомості про господарство, також розповідається про науку, культуру, мистецтво Полтавської області [41]. Історико-краєзнавче видання В.Ф. Халимона «Полтавщина очима краєзнавця» (Полтава, 2009) містить оповіді про історичні події та визначних людей Полтавщини [69].

З історією та сучасними подіями, побутом, звичаями, славними традиціями населення регіонів знайомлять нас наступні видання: «Решетилівщина – мій рідний край» за редакцією І.В. Козюри (Полтава, 2017) [48], «Кобеляччина на межі тисячоліть» В. Чернявського, (Кобеляки, 2000) [72], «Миргородські історичні етюди» Л.О. Розсохи (Гадяч, 2014) [49] та «Диканщина» В.П. Скорик (Полтава, 2004) [51], «Пирятинщина: статті, нариси, документи» упорядник О.Г. Бажан (Київ, 2004) [39].

Про основні етапи долі 1100 літнього міста розповідає книга «Полтава: історичний нарис» (Полтава, 1999) Ця праця є результатом сумлінної праці понад 40 науковців, які по-новому підійшли до характеристики подій, явищ і людей в історії міста [40]. Ілюстровано-презентаційне видання «Ласкаво просимо в Полтаву» авторів О. Коробкіна та І. Борисенко (Полтава, 2010) містить тексти українською, російською та англійською мовами і знайомить з інформацією про пам'ятники, музеї, історичні місця Полтави [78].

Привертає увагу праця В. Ханка «Полтавщина: плин мистецтва, діячі. Мистецькознавчі праці» (Київ, 2007). Ця книга містить дослідження про історію мистецтва, мистецьке життя полтавського регіону та розповіді про життя і творчість визначних діячів, музейні зібрання, також вперше в Україні панорамно висвітлюється поступ архітектури, народного та образотворчого мистецтва Полтавщини від XVII ст. до початку XXI ст. [70].

Кольоровий ілюстрований каталог автора и упорядника А.П. Маркар'яна «Народне мистецтво Полтавщини» (Полтава, 2014) присвячений 20-річчю Полтавського Обласного осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України презентує твори різних видів народного мистецтва Полтавщини, засвідчує поіменно майстрів нашого краю [33].

Гончарству Лівобережної України присвячується праця відомого гончара О. Пошивайла «Етнографія Українського гончарства» (Київ, 1993) Ця книга є своєрідною етнографічною енциклопедією про гончарство колишньої Гетьманщини, особлива увага приділяється гончарству в Опішному [47]. Гарне оформлене яскраве видання надруковано на крейдованому папері «Опішнянська мальована миска другої половини XIX – початку XX століття» (у зібранні Російського етнографічного музею в Санкт-Петербурзі) автора-упорядника О. Пошивайла (Опішне, 2010). Цей альбом присвячений найбільшій і найкоштовнішій у світі колекції

мальованих мисок, які виготовили майстри містечка Опішного та з приміських сел сучасного району Зінківського району Полтавської області. Цю унікальну колекцію зібрав полтавець, український керамолог І. Зарецький у подовж 1902-1910 років [38]. Видання майстра-гончара Л. Омельяненко «Опішнянська іграшка» (Полтава, 2006) містить цікаві матеріали про давні та сучасні традиції та особливості майстерності опішнянських майстрів традиційних глиняних іграшок [37].

Книга «Полтавська писанка» упорядник В. Асадчева (Полтава, 2008). Це видання розповідає про відродження та розвиток полтавської писанки, технологію виконання розпису [42].

Праця Т. В. Кара-Васильєвої «Полтавська народна вишивка» (Київ, 1983) знайомить з красою та своєрідністю вишивки полтавського краю. У цій монографії розглянуто вишивку в комплексі з народним одягом та інтер'єром [20]. Праця «Український рушник: засіб національного виховання і витвір народного декоративно-ужиткового мистецтва (на прикладі Полтавського вишиваного рушника)» А.М. Бойко, В.П. Титаренко (Полтава, 1998). У книзі представлено розвиток рушникової вишивки на Україні, зокрема полтавської вишивки. Акцентується увага на виховному та побутовому значенні вишиваного рушника та наводиться понад 100 зразків рушникових швів, характерних для нашого краю [4].

Полтавщина традиційно славиться талановитими жінками, яким можна присвячувати багатотомні праці. Хочу акцентувати увагу на книзі «Дівчина з легенди», (Київ, 1962) в якій розповідається про легендарну полтавську співачку Марусю Чурай, наведені тексти пісень, що начебто вона склала та співала [16]. Книга Р. Кириченко «Я Козачка твоя, Україно» (Полтава, 2003), у якій співачка розповідає про складний шлях до всенародної слави селянської дівчини з Полтавщини [23]. З чудовими картинами народної художниці України нас знайомить фотокнига «Катерина Білокур» (Київ, 2001) [3].

Інформація про літературні, літературно-мистецькі, мистецькі, наукові та інші премії, які засновані на честь видатних людей, чий життєвий та творчий шлях тісно пов'язаний з Полтавщиною та розповідається про літературні музеї й музейні кімнати, культурно-освітні заклади, творчі спілки, надається у довіднику М. Степаненка «Літературно-мистецька Полтавщина» (Гадяч, 2013) [56]. У довіднику «Літературознавча Полтавщина» М. Степаненка (Полтава, 2015) висвітлюються найважливіші етапи розвитку літературознавчої думки на Полтавщині [57]. Про історію розвитку української мови та лінгвістичної думки на Полтавщині висвітлено у довіднику «Мовознавча Полтавщина» М. Степаненка (Полтава? 2014) [58].

Полтавщина – духовна столиця України і це підтвержується коли ми вивчаємо культурні скарби нашого краю – звичаї, традиції, обряди, які зародилися ще у сиву давнину. У навчально-методичному виданні «Козацькі традиції Полтавщини: імена – пам'яники – події – легенди» автори-упорядники: П.І. Матвієнко, Н.І. Білик (Полтава, 2008) вміщені методичні матеріали, які розкривають полтавські традиції українського козацтва та подається лаконічний екскурс, розкриваються трагічні уроки української історії [24]. У книзі «Полтавський народний календар» автори Петро Гавриш, Ріма Гавриш, Валерій Копил (Полтава, 2002) вперше звертається увага на особливості традицій та звичаїв полтавців та публікуються систематизовані матеріали про календарні свята, які відмічалися на Полтавщині у ХІХ – першій половині ХХ століття [13].

Традиції українського ярмарку, зокрема історія та сучасність ярмаркування у Великих Сорочинцях на Полтавщині висвітлено у книзі А. Скоряк «Український Ярмарок: соціально-економічне явище і субкультурний феномен» (Полтава, 2011). Авторка використовує низку маловідомих архівних матеріалів і підтверджує висновок про значення досліджуваного явища як субкультурного феномену, що вплинув на формування ментальних рис народу [52].

Висвітленню полтавських етнографічних матеріалів присвячуються щорічники «Полтавський краєзнавчий музей: маловідомі сторінки історії, музеєзнавство, охорона пам'яток», започатковані у 2003 році. До збірників включені матеріали досліджень співробітників музею та науковців Полтавщини [43]. До вивчення історії, культури, духовної та матеріальної спадщини долучається молодь, яка бере участь у краєзнавчих конференціях. Цікаві статті вміщені у збірниках кращих матеріалів обласних краєзнавчих конференцій учнівської молоді «Полтавщина – земля моя свята» [44]. У фонді бібліотеки є низка журналів етнографічної тематики: «Етнос і культура», «Народна творчість та етнографія», «Этнографическое образование». Справжні перлини етнографічних джерел зберігаються у фонді рідкісних та неопублікованих видань, особливу увагу привертають дореволюційні видання.

У рамках статті неможливо висвітлити всі джерела інформації, які містять матеріали з етнографії України, але сподіваюся, що цей огляд літератури приверне увагу до ретельного вивчення етнографічних джерел бібліотеки імені Михайла Андрійовича Жовтобрюха Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Джерела і література:

1. Антонова Є.І. На весілля з рушниками (традиції і сучасність). Донецьк : Донбас, 2011. 144 с.
2. Білан М.С., Стельманщук Г.Г. Український стрій. Львів : Фенікс, 2000. 328 с.

3. Білокур Катерина : фотокнига. Київ : Спалах, 2001. 128 с.
4. Бойко А.М., Титаренко В.П. Український рушник: засіб національного виховання і витвір народного декоративно-ужиткового мистецтва (на прикладі Полтавського вишиваного рушника) : навч.-метод. посіб. Полтава : Верстка, 1998. 72 с.
5. Борисенко В.К. Українське весілля: традиції і сучасність. Київ : Стило, 2010. 136 с.
6. Боряк О.О. Україна: етнокультурна мозаїка. Київ : Либідь, 2006. 328 с.
7. Васіна З.О. Український літопис вбрання : у 2 т. 2003-2006. Т. 1: 11000 років до н.е – XII ст. н.е., 2003, 448 с. ; Т. 2: XIII – поч. XX ст. Київ : Мистецтво, 2006. 407 с.
8. Віват Г. Традиції українського харчування. Одеса : ВМВ, 2016. 288 с.
9. Вівчарик М.М., Панченко П.П., Чмихова В.І. Українська нація: шлях до самовизначення : монографія. Київ : Вища шк., 2001. 287 с.
10. Вовк Х. Студії з української етнографії та антропології. Київ : Мистецтво, 1995. 336 с.
11. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. Київ : Оберіг, 1993. 590 с.
12. Воропай О. Звичаї нашого народу : в 2 т. Київ : Оберіг, 1991. Т. 1. 456 с. ; Т. 2. 446 с.
13. Гавриш П., Гавриш Р., Копил В. Полтавський народний календар. Полтава : Інтер Графіка, 2002. 212 с.
14. Горелов М.Є., Моця О.П., Рафальський О.О. Українська етнічна нація. Київ : Еко-продакшн, 2012. 192 с.
15. Грушевський М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу. Київ : Либідь, 2006. 256 с.
16. Дівчина з легенди – Маруся Чурай. Київ : Дніпро, 1967. 134 с.
17. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред.: О.І. Потапенка, В.П. Коцура, В.В. Куйбіди. Корсунь-Шевченківський : Всесвіт, 2015. 912 с.
18. Етнографія України : навч.-метод. комплекс для студентів істор. ф-ту (напрямок підготовки – «Історія») / уклад. Л.І. Шаповал. Полтава, 2011. 156 с.
19. Етнографія України / за ред. С.А. Макарчука. 2-е вид., перероб. та допов. Львів : Світ, 2004. 518 с.
20. Кара-Васильєва Т.В. Полтавська народна вишивка. Київ : Наук. думка, 1983. 135 с.
21. Кафарський В.І., Савчук Б.П. Етнологія. Київ : Центр навч. літ., 2006. 432 с.
22. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні : у 3-х кн., 6 т. Київ : Обереги, 1994. Кн. 1, т. 1/2. 400 с.
23. Кириченко Р.О. Я козачка твоя, Україно. Полтава, 2003. 212 с.
24. Козацькі традиції Полтавщини: імена – пам'ятники – події – легенди / автори-упоряд.: П.І. Матвієнко, Н.І. Білик. Полтава, 2008. 248 с.
25. Косміна О. Традиційне вбрання українців : у 2 т. Київ : Балтія-Друк, 2008-2009. Т. 1. 2008. 160 с. ; Т. 2. 2009. 160 с.
26. Лановик М.Б., Лановик З.Б. Українська усна народна творчість. Київ : Знання-Прес, 2001. 591 с.
27. Лозко Г.С. Українське народознавство. 2-е вид., допов. та перероб. Київ : АртЕк, 2004. 472 с.
28. Лозко Г. С. Українське народознавство. Київ: Зодіак-ЕКО, 1995. 369 с.
29. Лозко Г. С. Українське народознавство. Тернопіль : Мандрівець, 2011. 512 с.
30. Макарчук С. А. Етнічна історія України. Київ : Знання, 2008. 471 с.
31. Максимович М. Дні та місяці українського селянина. Київ : Обереги, 2002. 189 с.
32. Манько В. Українська народна писанка. 2-е вид., допов. Львів : Свічадо, 2005. 41 с.

33. Народне мистецтво Полтавщини : каталог до 20-річчя обласного осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України / авт.-упоряд. А.П. Маркар'ян. Полтава : Сімон, 2014. 96 с.
34. Наулко В.І., Артюх Л.Ф. Культура і побут населення України. Київ : Либідь, 1991. 232 с.
35. Нечипоренко С.Г. Декоративні тканини та килими України : альбом-посібник. Київ : Оранта, 2005. 432 с.
36. Ніколаєва Т.О. Український костюм. Надія та ренесанс. Київ : Дніпро, 2005. 320 с.
37. Омеляненко Л. Опішнянська іграшка. Полтава, 2006. 56 с.
38. Опішнянська мальована миска другої половини ХІХ – початку ХХ століття (у зібранні Російського етнографічного музею в Санкт-Петербурзі) / автор-упоряд. О. Пошивайло. Опішне : Українське народознавство, 2010. 626 с.
39. Пирятинщина : статті, нариси, документи / упоряд. О.Г. Бажан. Київ : Просвіта, 2004. 416 с.
40. Полтава: історичний нарис / за ред.: О.Б. Супруненко, М.А. Якименко, В.Є. Лобуреця. Полтава : Полтав. літератор, 1999. 280 с.
41. Полтавська область. Природа, населення, господарство / за ред. К.О. Маца. 2-е вид. допов. і перероб. Полтава : Полтав. літератор, 1998. 336с.
42. Полтавська писанка / упоряд. А. Асадчева. Полтава : Оріяна, 2008. 64 с. (Славетні імена Полтавщини).
43. Полтавський краєзнавчий музей. Маловідомі сторінки історії, музеєзнавство, охорона пам'яток : зб. наук. ст. / ред. кол.: Л.Л. Бабенко, В.В. Вождаєнко, Н.О. Гаврилюк та ін. ; гол. ред. кол. О. Б. Супруненко ; наук. ред. В.О. Мокляк ; Полтав. краєзнавчий музей імені Василя Кричевського. Полтава : Дивосвіт, 2018. Вип. ХІІІ. 688 с.
44. Полтавщина – земля моя свята : зб. кращих матеріалів VIII обл. краєзнавчої конф. учнів. молоді / ред. кол.: Н.Д. Бровко, Ю.М. Комісаров, Р.В. Коросташов та ін. Полтава : Техсервіс, 2017. 240 с.
45. Полтавщина. Історичний нарис / голов. ред. В.О. Пашенко. Полтава : Дивосвіт, 2005. 592 с.
46. Пономарьов А.П. Українська етнографія. Київ : Либідь, 1994. 317 с.
47. Пошивайло О.М. Етнографія українського гончарства: Лівобережна Україна. Київ : Молодь, 1993. 408 с.
48. Решетилівщина – мій рідний край : історико-краєзнавчі нариси / за заг. ред. І.В. Козюри. Полтава : АСМІ, 2017. 200 с.
49. Розсоха Л.О. Миргородські історичні етюди. Гадяч, 2014. 396 с.
50. Свята моєї Батьківщини / уклад. М.Н. Шкода. Донецьк : Бао, 2006. 176 с.
51. Скорик В.П. Диканьщина : Іст-краєзн. нарис. Полтава : АСМІ, 2004. 65 с.
52. Скоряк А.Г. Український ярмарок: соціально-економічне явище і субкультурний феномен. Полтава : Техсервіс, 2011. 146 с.
53. Скуратівський В. Дідух : свята українського народу. Київ : Освіта, 1995. 272 с.
54. Скуратівський В. Місяцелік : укр. нар. календар. Київ : Мистецтво, 1993. 207 с.
55. Скуратівський В. Святвечір : нариси-дослідження : у 2 кн. Київ : Перлина, 1994. Кн. 1. 288 с. ; Кн. 2.190 с. (Українська пізнавальна бібліотека «Земляни». Українці).
56. Степаненко М.І. Літературно-мистецька Полтавщина : довідник. Гадяч, 2013. 500 с.
57. Степаненко М.І. Літературознавча Полтавщина : довідник. Полтава : Шевченко Р.В., 2015. 668 с.
58. Степаненко М.І. Мовознавча Полтавщина : довідник. Полтава : Шевченко Р.В., 2014. 568 с.

59. Супруненко В.П. Ми – українці : у 2-х кн. Дніпропетровськ : Дніпро-книга, 1999. Кн. 1. 412 с. ; Кн. 2. 144 с.
60. Тиводар М. Етнологія. Львів : Світ, 2004. 624 с.
61. Українська етнологія / за ред. В. Борисенко. Київ : Либідь, 2007. 400 с.
62. Українська минувшина / гол. ред. С. Головка. Київ : Либідь, 1993. 254 с.
63. Українська фольклористика : словник-довідник / уклад. і заг. ред. М. Чернопиского. Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. 448 с.
64. Українське народознавство / за ред.: С.П. Павлюка, Г.Й. Горинь, Р.Ф. Кирчіва. Львів : Фенікс, 1994. 608 с.
65. Українське народознавство / ред. С.П. Павлюка. 3-тє вид., випр. Київ : Знання, 2006. 568 с.
66. Українці : у 2 кн. / за ред. А. Пономарьова. Опішне : Укр. народознавство, 1999. Т. 1. 528 с. ; Т. 2. 544 с.
67. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія / упоряд.: А.П. Пономарьова, Т.В. Косміної, О.О. Боряк. Київ : Либідь, 1991. 640 с. (Пам'ятки історичної думки України).
68. Філоненко С.О. Усна народна творчість. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 416 с.
69. Халимон В. Ф. Полтавщина очима краєзнавця. Полтава : Дивосвіт, 2009. 304 с.
70. Ханко В. Полтавщина: плин мистецтва, діячі : мистецтвознавчі праці. Київ : Видавець Остап Ханко, 2007. 512 с.
71. Хрящевська Л.М. Етнологія України: теоретико-методологічні здобутки у контексті розвитку світової етнологічної думки. Херсон : Гельветика, 2017. 220 с.
72. Чернявський В.С. Кобеляччина на межі тисячоліть. Кобеляки : [б. в.], 2000. 155 с.
73. Шаповал Л.І. Етнографія України: метод. реком. для студ. іст. ф-ту. Полтава : АСМІ, 2011. 100 с.
74. Шаповал Л.І. Курсова робота з етнографії. Полтава : АСМІ, 2010. 27 с.
75. Шаповал Л.І. Словник етнографічних (етнологічних) понять і термінів. 2-ге вид., змін. та допов. Полтава : АСМІ, 2016. 294 с.
76. Шаповал Л.І. Словник етнографічних (етнологічних) понять і термінів : термінологічний словник. Полтава : АСМІ, 2009. 268 с.
77. Юрій М.Ф. Етногенез українського народу. Київ : Кондор, 2008. 262 с.
78. Welcome to Poltava. Ілюстрований путівник. 5-ге вид., із змінами та доп. Полтава : Сімон, 2010. 64 с.